

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»:
Ректори Академияи идоракунии
давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон, дотсент
Сафарзода Д.Ч. _____
«30» 04 соли 2025

ХУЛОСАИ

ҷаласаи васеи кафедраи психология ва сотсиологияи идоракунии
Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Диссертатсияи унвонҷӯ Сайдамадзода Ҳусноро «Накши чашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагони синфҳои 9 – 11» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ – иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ)

дар кафедраи психология ва сотсиологияи идоракунии, факултети идоракунии давлатии Академияи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба анҷом расидааст.

Сайдамадзода Ҳусноро соли 2002 факултети забон ва адабиёти руси Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдулло Рӯдакиро аз рӯи ихтисоси тарҷумон, муаллимаи забони англисӣ ва соли 2016 факултети омӯзгории ҳамин донишгоҳро аз рӯи ихтисоси педагог-психологи томақтабӣ хатм намудааст.

Аз соли 2020 то соли 2024 ба ҳайси унвонҷӯи Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба корҳои илмӣ-таҳқиқӣ машғул гардидааст. Айни замон дар вазифаи мудири ширхоргоҳ-кӯдакистони № 1-и ноҳияи Шоҳмансур фаъолият дорад.

Роҳбари илмӣ Сайдамадзода Ҳусноро доктори илмҳои педагогӣ, профессор, Файзализода Ҷумахон Хол мебошад.

Мавзӯи диссертатсия дар шӯрои олимони Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.04.2020, бо қарори №9/22 тасдиқ шудааст.

Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмон Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ба диссертант Сайдамадзода Ҳусноро 07-уми январи соли 2025, № 842 маълумотномаи супоридани имтиҳонҳои номзадӣ додааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

1. Муайян карда шуд, ки таҷдиди омӯзиш ва пойдор намудани нақши ҷашну маросими миллӣ дар тарбияи ватандӯстии хонандагон ҳамчун арзишҳои пешқадами ҳалқи тоҷик дар низоми таълиму тарбияи муосир аз гуфтаҳои зерин бармеояд:

а) зарурати азхуднамоии арзишҳои миллӣ, аз ҷумлаи нақши ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстӣ ба вучуд омадааст;

б) рафтору кирдор, ҳиссиёти ахлоқӣ, фаҳмиш ва таҷриба дар зери таъсири ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстӣ ташаккул меёбад;

в) мафҳуми нав - роҳҳои пурҳаяҷони истифодаи тарбияи ватандӯстӣ тавассути ҷашну маросими миллӣ дар низоми тарбия ба миён омадааст;

г) зарур аст, ки минбаъд низ тарбияи ватандӯстӣ тавассути ҷашну маросими миллӣ дар асоси афкори педагогии мутафаккирони форсу тоҷик тақмил дода шуда, ҳамчун роҳҳои баланд бардоштани касбияти педагогӣ дар низоми тарбияи муосир истифода шаванд;

2. Исбот карда шуд, ки ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагон қисми таркибии педагогика буда, дар низоми таълиму тарбияи ахлоқии даврони муосир нақши басо калон мебозанд, зеро асоси шахсияти инсон дар низоми таълиму тарбия гузошта мешаванд.

3. Муайян карда шуд, ки ҳуди мафҳуми «анъана», ки ҳамчун мафҳуми «одат», «оин», «маросим» истифода мешавад, тамоми мероси маънавиро аз насл ба насл фаро мегирад. Меъёри аҳамияти иҷтимоии ҳар як анъана, аз ҷумла анъанайи тарбиявӣ бояд ба мақсад ва вазифаҳои тарбияи ахлоқии насли наврас мувофиқат намояд.

4. Аниқ карда шуд, ки таҳлили хусусиятҳои мазмунӣ ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагон имкон медиҳад, ки онро чунин тавсиф намоем: - натиҷаи баландтарини самти гуманистӣ ва демократӣ; - ба амал баровардани тамоми вазифаҳои тарбия, ташаккули шахсият ҳамчун раванди бомақсад; - инъикоси ҷузъҳои асосии фарҳанги педагогӣ: ҳурмати калонсолон, меҳмоннавозӣ, хоксорӣ, поквичдонӣ, шафқат, сулҳдӯстӣ, меҳнатдӯстӣ, муҳаббат доштан нисбат ба кӯдак, модар, ватан; - боварибахш будани истифодаи анъана ва ҷашну маросимҳои мардумӣ, дар тарбияи ахлоқӣ ва меҳнатӣ;

5. Исбот карда шуд, ки раванди ташаккули тарбияи ватандӯстӣ тавассути ҷашну маросими миллӣ мураккаб ва гуногунранг буда, бошуурона ва стихиявӣ, мақсаднок ва ногаҳонӣ мебошад.

Аз ин рӯ, тарбия, ядрои марказии тамоми стратегияи педагогӣ мегардад. Онро тамоми институтҳои ҷамъиятӣ, ҷомеа, оила, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар зери таъсири муносибатҳои нави ҷамъиятӣ, ки ба вучуд омадаанд, ба амал мебароранд.

6. Муайян карда шуд, ки анъанаҳои гузарондани ҷашнҳои «Наврӯз», «Меҳргон», «Сада», «Тиргон», «Ялдо» дар амалияи истифода бурда мешаванд. Бо назардошти ин, чунин мешуморем, ки дар низоми муносири тарбия барномаҳои махсуси тарбиявиро ташкил намудан лозим аст, ки дар онҳо бо назардошти шароити маҳал, анъана ва ҷашну маросимҳои мавҷуда, ба ҷаъолияти меҳнатии одамон (ҷорводорон, боғдорон ва ғайра), ҳодисаҳои ҷамъиятӣ, ҷашнҳо, хусусиятҳои табиати атроф ва ғайраҳо шинос шаванд.

7. Иҷбот карда шуд, ки одамон дар тарбияи ахлоқӣ аз нақши ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстӣ васеъ истифода мебаранд. Аз нуқтаи назари педагогӣ-психологӣ, ҷашнҳои анъанавии оилавӣ, ки маҷмӯи амалҳои аъзои оила (хешовандони наздик, дӯстони онҳо) мебошанд, аксар вақт ба ягон ҳодисаи оилавӣ ё хусусиятҳои шахсӣ ё саннаҳои тақвимӣ мувофиқат мекунанд. Кӯдакон, ки дар ҷашнҳои ҷамъиятӣ ва оилавӣ ҷаъолана иштирок менамоянд, бо арзишҳои миллӣ-маънавӣ ошно шуда, таҷрибаи иҷтимоиро касб мекунанд.

8. Маълум гардид, ки парастии ё ҳурмату эҳтироми нисбат ба ниёгон - шахсони калонсол, падару модар ва эҳтироми фарзанд аз рӯи ҷашну маросими миллии алоҳида амал мекунанд. Эҳтироми модар ва нақши тарбиявии ӯ то ба воё расидани фарзанд шарҳ дода мешавад ва эҳтироми падар ҳамчун омили қудрати ахлоқӣ, ҳимоятгар баромад мекунанд. Эҳтироми кӯдак аз муҳаббати анъанавӣ нисбат ба ҳар як кӯдак, новобаста аз шумораи онҳо, сарчашма мегирад. Он дар риоии катъии ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстӣ, ки ба тарбия ва ташаккули шахсияти кӯдак нигаронида шудаанд, ифода меёбанд.

Бо назардошти ин матлаб Сайдамадзода Ҳусноро мавзӯи «Нақши ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагони синфҳои 9 – 11» - ро мавриди пажӯҳиши монографӣ қарор дода, зарурати таҳқиқи фарогири мавзӯро асоснок кардааст. Мавзуи диссертатсия ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқӣ, ки дар шиносномаи ихтисоси илмии 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили ҷаъолияти фарҳангӣ – иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) нишон дода шудаанд, комилан мувофиқат мекунанд. Муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳои он ба мавзуи таҳқиқӣ иртиботи ногусастанӣ доранд.

Мавзуи диссертатсия ба «Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми сентябри соли 2020, №503 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад. Илова бар ин, ба маводи диссертатсия зимни пажӯҳиши мавзӯ ва масъалаҳои гуногуни таърихи педагогика ва педагогикаи муосир метавон тақия кард.

Муаллифи рисола ба хотири равшан намудани мақсад, объект, предмет ва фарзияи таҳқиқот вазифаҳои зеринро муайян намудааст:

- ошкор намудани шароити иҷтимоию иқтисодӣ, таърихӣ, сиёсӣ ва маънавии пайдоиш, ташаккул ва рушди нақши ҷашну маросими миллӣ ва таъсири он ба раванди тарбияи ватандӯстӣ-ахлоқии хонандагон;

- муайян ва таҳлил намудани мавқеи тарбияи ватандӯстии хонандагон тавассути ҷашну маросими миллӣ ва нақши онҳо дар инкишофи афкори педагогии халқи тоҷик;

- барасии роҳу воситаҳои татбиқи нақши ҷашну маросими миллии халқи тоҷик дар тарбияи ватандӯстии хонандагон;

- муайян намудани ақидаҳо, методҳо, воситаҳо ва усулҳои таъсирбахши тарбияи ватандӯстии хонандагон, ки дар ҷашну маросимҳо ва таълимоти педагогикаи мардумӣ инъикос ёфтаанд.

Муаллифи диссертатсия дар ҷараёни баррасии масъалаҳои ба мавзуи таҳқиқ рабтдошта аз асарҳои илмӣ олимони ватанию хориҷӣ самаранок истифода намудааст.

Асосҳои назарӣ ва методологии диссертатсияро дастовардҳои илмӣ муаррихони ватанию хориҷӣ ташкил медиҳанд. Таҳқиқотхое, ки дар соҳаи педагогикаи халқӣ аз тарафи олимони рус, украин, озар, узбек, қирғиз, қазок ва дигар мамлакатҳои ҳамҷавор, вобаста ба анъана ва расму оинҳои халқӣ гузаронидаанд, аҳмияти хосро сазовор аст, ки ҳамаи онҳо ин арзишҳоро сарвати бебаҳои маънавӣ арзёбӣ менамоянд.

Бояд гуфт, ки бахшида ба таҳқиқи ватандӯстӣ ва ҷашну маросимҳои халқи тоҷик аз нуктаи назари таърихӣ, этнографӣ, фолклоршиносӣ ва ғайраҳо асарҳои зиёде таълиф шудаанд. Дар саромати таҳқиқи ҷашну маросими идонаи халқи тоҷик, тибқи маъхазҳои хаттии таҳқиқи таърихӣ этнографии он, олимони барҷастаи рус К. А. Иностранцев, Е. Э. Бертелс, М. С. Андреев, Н. А. Кисляков, И. С. Брагинский, Г. П. Синесарев, А. З. Розенфелд, О.А. Сухарева, А. Л. Троицкая, Л. Ф. Многогорова ва диг. меистанд.

Моҳияти ҷашну маросим ва нақши онҳо дар рушди маънавии ҷомеа, қонуниятҳои дигаргуншавии таърихӣ дар асарҳои олимони Л. Алиев, А.И. Антонов, Ю.Б. Бромли, Н.П. Лобанов, В. Плахова, И.В. Суханов ва дигарон таҳлил гардидааст.

Муаллифон дар маводҳои худ қонунҳои пайдоиш ва инкишофи анъанаҳои халқиро ошкор намуда, давомнокӣ, таъсири ҳамдигарӣ ва ба ҳамдигар пайвастанӣ бисёр унсурҳои ҷашну маросими халқии замони гузаштaro бо расму оинҳои ҷомеаи имрӯза нишон медиҳанд.

Муҳақиқони тоҷик мероси илмию адабӣ, педагогӣ, таърихӣ ва фалсафию ахлоқиро вобаста ба мавзуи мушаххас дар алоҳидагӣ мавриди таҳқиқ қарор додаанд, аз ҷумла тарбияи ахлоқии хонандагон дар асоси анъанаҳои педагогии халқи тоҷик (Ашуралиев М.И), дигаргуниҳои фарҳангӣ ва таърихии анъанаҳои ҷашну маросими тоҷикон дар солҳои 1917-2011 (Бобоева М.В.), анъанаҳои оилавӣ ҳамчун воситаи тарбияи ахлоқӣ дар фаъолияти педагогии омӯзгорон (Ҷалилова М.Н.), хусусиятҳои педагогии истифодаи унсурҳои этнопедагогика дар тарбияи ахлоқии духтарони наврас дар оила (Мамадносирова М.М.), истифодаи анъанаҳои миллӣ дар тарбияи меҳнатии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (Раҳмонова Н. С.).

Дар байни асарҳое, ки ба педагогикаи халқи тоҷик бахшида шудаанд, тадқиқотҳои олимони тоҷик Абдулбоқӣ Нурзода ва Бибихафиза Мачидова аҳмияти калон доранд.

Навгони илмӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки:

- ҳамаҷониба қонуниятҳои таърихӣ педагогии рушди фаъолияти ҷашну маросими миллӣ ҳамчун тарбияи ватандӯстӣ дар давраҳои гуногун ҳамчун раванди мураккаби динамикӣ аниқ карда шуд;

- маводҳои таърихӣ-педагогӣ ва бадеӣ-педагогӣ, этнографӣ, этнологӣ, ки ҷанбаҳои тарбияи ватандӯстӣ тавассути ҷашну маросими миллӣ ва ташаккули шахсияти хонандагонро фаро нагирифта буд ё ба қадри кофӣ омӯхта нашуда буд, мавриди таҳлил қарор дода шуд;

- аҳамияти таърихӣ инкишоф ва интиқоли ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагон муайян карда шуд;

- имконоти гуногуни истифодаи ҷашну маросими миллӣ вобаста ба тарбияи ватандӯстӣ дар низоми ягонаи таҳсилот ошкор карда шудаанд;

- вазъи истифодаи ҷашну маросими миллӣ вобаста ба тарбияи ватандӯстии хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва баланд бардоштани маданияти педагогии омӯзгорон таҳлил карда шуд;

- роҳҳои истифодаи оқилонаи унсурҳои миллӣ ва умумибашарии педагогикаи халқӣ бо назардошти хусусиятҳои миллии онҳо, падидаҳои нави иҷтимоӣ педагогии ҷомеа муайян карда шуд.

Диссертатсияи номзоди Сайдамадзода Ҳусноро аз чанд ҷиҳат аҳамияти вижа дошта, арзиши назарӣ ва амалиаш чунин арзёбӣ мегардад:

- илман асоснок намудани тарбияи ватандӯстии хонандагон тибқи назарияи илмӣ-педагогӣ ва татбиқ намудани мероси чандинасраи халқи тоҷик дар шакли ҷашну маросимҳо;

- ошкор намудани нақши ҷашну маросими миллӣ дар назария ва амалияи тарбияи ватандӯстии хонандагон;

- ҳангоми инъикоси ҷашну маросими миллӣ, ба назар гирифтани рафтор, ҳиссиёт ва таасуроти хонандагон;

- ҳангоми баррасии усулу воситаҳои анъанавии тарбияи ватандӯстӣ ба назар гирифтани давраҳои гуногуни инкишофи шахсият, махсусан хусусиятҳои хонандагони синфҳои 9-11 муассасаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ;

- асоснок намудани моҳияти ҷашну маросимҳое, ки дар муассасаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мавҷуд аст ва муайян намудани роҳҳои баргараф намудани камбудиҳо;

- инкишофи минбаъдаи назария ва амалияи тарбияи ватандӯстӣ ва такмил додани амалияи таъсири байниҳамдигарии мактабу ҷомеа.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи Сайдамадзода Ҳусноро дар 7 мақолаи муаллиф дар маҷмуаҳои илмӣ, маводи конференсияҳои байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ, аз ҷумла 3 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд. Мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшаванда банаҳррасида ба мавзӯи таҳқиқӣ иртиботи бевосита дошта, муҳтавои асосии диссертатсия ва авторефератро инъикос менамоянд ва рӯйхати онҳо дар зер оварда мешавад:

[1-М]. Ҷойгоҳи ҷашни Меҳргон дар тамаддуни ориёӣ [Матн] Сайдамадзода Ҳ. // Маҷаллаи илмӣ “Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон”, №4 (49), Душанбе - 2023 - С. 78-84.

[2-М]. Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон ва эҳёи анъана ва ҷашну маросимҳои мардумӣ [Матн] / Файзализода Ҷ. Ҳ., Сайдамадзода Ҳ. // ISSN 2074-1847, Паёми донишгоҳи миллии Тоҷикистон № 4, Душанбе - 2024 – С. 198-205.

[3-М]. Анъана ва урфу одатҳои миллӣ – омили таълиму тарбия ва ташаккули шахсият [Матн] / Сайдамадзода Ҳ. // ISSN 2074-1847, Паёми китобхонаи миллии Тоҷикистон № 1 (9), Душанбе - 2025 – С. 155-163.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[4-М]. Арҷгузорӣ ба арзишҳои фарҳангӣ ва ҷашну ойнҳои миллӣ дар Паёмҳои Пешвои миллат. [Матн] / Сайдамадзода Ҳ. Китоби “Нақши Эмомалӣ Раҳмон дар эҳёи ҷашнҳои миллӣ ва ҷаҳонишавии Наврӯз”, Душанбе – 2022 – С . 343-350

[5-М]. Мақоми меҳвари занон дар тарбияи кӯдакони муассисаи таҳсилоти томактабӣ. [Матн] / Сайдамадзода Ҳ, // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ – амалӣ таҳти унвони «Саҳми Эмомалӣ Раҳмон дар амалӣ намудани мақом ва нақши шоистаи занон дар ҷомеа» - Душанбе. 2022 – С . 343-347

[6-М]. Нақши Пешвои миллат дар эҳёи худшиносӣ ва арзишҳои миллӣ. [Матн] / Сайдамадзода Ҳ, // Маводи конференсияи апрелии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе. 2022.

[7-М]. Моҳияти сиёсии эҳёи анъанаҳо ва урфу одатҳои миллӣ ҳамчун қисми ҷудонашаванда дар раванди тамаддунҳо. [Матн] / Сайдамадзода Ҳ // Маҷаллаи илмӣ-сиёсии “Идоракуни давлатӣ”- и АИДНПҶТ, № 4/1(58), 2022 – С . 416-422

Бо назардошти хулосаҳои муқарризон ва пешниҳоди тавсияҳои иштирокчиёни ҷаласаи васеи кафедраи психология ва сотсиологияи идоракунии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

ҚАРОР КАРД:

1. Диссертатсияи илмӣ Сайдамадзода Ҳусноро дар мавзӯи “Нақши ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагони синфҳои 9 – 11”, ки дар он муаллиф ба ҳалли вазифаҳои дар назди таҳқиқот гузошташуда ноил шудааст, қори илмӣ мустақилона ба анҷомрасида, ҳисобида шавад.

2. Диссертатсияи илмӣ Сайдамадзода Ҳусноро дар мавзӯи “Нақши ҷашну маросими миллӣ ҳамчун воситаи тарбияи ватандӯстии хонандагони синфҳои 9 – 11” ба талаботи КОА - и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.05 – Назария, методика ва ташкили фаъолияти фарҳангӣ – иҷтимоӣ (13.00.05.03 – Педагогикаи иҷтимоӣ ва худшиносӣ) ҷавобгӯ аст.

3. Диссертатсия барои Ҳимоя ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA.- 030 назди Пажуҳишгоҳи рушди маориф ба номи А.Ҷомии АТТ пешниҳод карда шавад.

Хулоса дар ҷаласаи васеи кафедраи психология ва сотсиологияи идоракунии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз №9 аз 28.04.2025 № 9/1 баррасӣ ва қабул карда шудааст.

Дар кори ҷаласа 20 нафар, азҷумла ду нафар аз кормандони Академияи таҳсилоти Тоҷикистон иштирок доштанд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “Тарафдор”- 20 нафар, “Зид”-нест, “Бетараф”-нест. Қарор яқдилона қабул карда шуд.

Раиси ҷаласа, мудирӣ кафедраи
психология ва сотсиологияи
идоракунии Академияи идоракунии
давлатии назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон, н.и.ф, дотсент

 Абилзода Г.С.

Котиби ҷаласа, н.и.п.

Палавонов А.М.

Имзоҳои Абилзода Г.С. ва
Палавонов А.М. - ро тасдиқ менамоям.

Сардори Раёсати кадрҳо, коргузорӣ ва
корҳои махсуси АИДНПЧТ

Зоирхонзода Ф.3